

pa avtor prikaže tudi življenje po vaseh, ki so bile ogrožene zaradi bližine fronte. Tekst dopolnjuje vrsta fotografij. Fotografiji na ovojnici publikacije, na začetku vojaki v strelških jarkih, na koncu mati z otrokom, ki se vrača v porušeno in prazno domačijo, sta kot simbolični opozorili o namenu razstave.

Ob koncu svojega kratkega poročila o tej tako obsežni razstavi, ki po svojem pomenu sega ne le v severnoprimorsko regijo — ta nekako pokriva prizoriš-

če soške fronte — temveč tudi v širši slovenski prostor, obenem pa tudi presega državne meje, bi opozorila na številno literaturo, predstavljeno v razstavnem prostoru. Večina je seveda tujih knjig, saj je bilo pri nas doslej temu pomembnemu obdobju še vse pre malo raziskav. Zato ima ta razstava še toliko večji pomen in je morda tudi izziv za nadaljnje delo.

Lilijana Vidrih-Lavrenčič

UMETNINE IZ DEPOJEV KAMNIŠKEGA MUZEJA

Na gradu Zaprice so 26. novembra lani (1987) odprli razstavo izbranih umetnin iz muzejskih depojev in tako počastili petindvajseto obletnico delovanja Kamniškega muzeja. Razstava bo odprta do konca leta 1988. Pravzaprav gre za doslej še neznana dela, saj so razen ene slike in treh plastik vse umetnine prvič razstavljene pred javnostjo; večidel jih doslej tudi ni bilo objavljenih ali reproduciranih v literaturi. Čeprav se razstava v osnovnem konceptu zdi zamišljena kot izrazito lokalna, jo moremo vendarle oceniti kot interesanten dogodek v preučevanju umetnostne preteklosti na Slovenskem, ki bi zaslužil večjo publiciteto pri širši javnosti.

Z razstavo je Kamniški muzej pokazal nekatere svojih najlepših umetnin, ki jih je pridobil od nastanka do današnjega časa. Tokrat so se pri izboru omejili na starejše umetnine, ki časovno segajo od ok. 1600 pa do praga našega stoletja. Kustos Marko Lesar, ki je eksponate izbral in razstavo postavil, je hkrati tudi avtor teksta v katalogu (*Umetnine iz depojev Kamniškega muzeja, katalog razstave, Kamnik 1987, 105 str.*), ki ga je izdal Kulturni center Kamnik. S spremno študijo nas je popeljal po tej prijetno postavljeni razstavi v pritličnih prostorih zapriškega gradu. V uvodu je poudaril, da je muzej večino razstavljenih umetnin pridobil ob ustanovitvi iz fonda poddržavljenih zbirk (npr. zbirka dr. Binterja) oziroma pozneje z odkupom (npr. del Sadnikarjeve zbirke). Mnogo gradiva je muzej dobil iz Federalnega zbirnega centra v Kamniku, kjer se je po vojni zbiralo gradivo iz bogatih grajskih in meščanskih zbirk na kamniško-domžalskem območju.

Kakor smemo biti danes zelo veseli, da je tako viharne čase preživelo vsaj nekaj umetnin, pa se pri tem iz dneva v dan zastavlja vedno več pomislekov — avtor se upravičeno sprašuje, kako je mogoče, da med gradivom skoraj ni umetnin iz nekaterih bogatih zbirk kamniške okolice, ki so po pričevanju najusodnejše trenutke vendarle preživele. Vse kaže, da bi se

dalo z zavzetejšim brskanjem po naši polpretekli zgodovini poiskati pravih odgovorov tudi takšnim vprašanjem. Druga žalostna resnica, ki je spremljala povojno zbiranje umetnin, pa je kronično pomanjkanje najosnovnejših podatkov, kar je tudi pri razstavljenem gradivu v nekaterih primerih povzročalo dvome ob ugotavljanju provenience.

Katalog obsega 27 slikarskih del (3 o. les, 22 o. pl., 1 kolorirana grafika in 1 akvarel) ter 8 plastik (7 lesenih in 1 terakota) Če na hitro opozorimo na imenitnejše eksponate, potem moramo začeti kar pri severnjaško občuteni Sv. Družini iz srede 17. stol., kjer nas poleg kvalitete pritegne tudi izredno redek motiv Jezusove pridige staršem. Severnoitalijanski Settecento zastopata sliki Abrahamovo darovanje in Fantazijska krajina z antičnim templjem. Lep prispevek je lesena tabla s Križanjem (1751), delo Laurenza Josepha Stachla, katerega slikarska dejavnost je bila pri nas doslej izpričana le na Štajerskem.

Od četverice ljubljanskih baročnih slikarjev sta predstavljeni Bergantova Marija z detetom in na novo odkrito bandero Antona Cebeja. Brezmadežni, ki jo je avtor pripisal dolenskem slikarju Antonu Postlu, je stilno dokaj blizu tudi Sv. Janez Nepomuk. Med nasledniki baročnih mojstrov moramo vsekakor opozoriti tudi na imenitno sliko Sv. Avguština, ki lepo dopolnjuje zgodnji opus Janeza Potočnika. Iz druge polovice 18. stol. so razstavljeni še trije plemiški portreti, od katerih po polnokrvnosti in izvedbi izrazito izstopa moški portret na str. 73, medtem ko med deli iz 19. stol. poleg Franketove Žene z miniaturro zaslužitva posebno pozornost sliki berlinskega vedutista Ludwiga Hermanna.

Na koncu se pomudimo še ob plastiki. Razen terakote, ki predstavlja Alegorijo prometa (1869), so vse druge plastike iz 17. stol. V čas ok. 1600 sodita Pieta, ki se navezuje še na poznogotsko tradicijo, ter renesančna Marija z detetom, ki nas stilno usmerja v bližino furlanskega rezbarja Giovannijske Antonia Agostinija.

Drugi kipi so sestavni deli uničenih »zlatih oltarjev« (Stranje, Nevlje, Sidol, Nova Štifta pri Gornjem Gradu) in nam zaradi fragmentarnosti, žal, povedo bolj malo o svoji prvotni podobi.

V Kamniku zagotavljajo, da je v depojih še dosti neobjavljenega gradiva in hkrati obljublajo, da ga bodo postopno predstavili na podobnih prihodnjih razstavah. To bi lahko bila tudi lepa spodbuda za druge inštitucije, ki imajo v depojih še neznane oziroma nerazstavljene umetnine. Vsekakor se je Kamniški

muzej s to razstavo uvrstil v tisto peščico slovenskih muzejev in galerij, ki vendarle, več ali manj redno, razstavljajo hranjeno gradivo in nove pridobitve. Še posebej pa je treba pozdraviti odločitev, da takšno razstavo spremlja natančno izdelan in bogato (tudi barvno) ilustriran katalog, ki nadaljnim raziskovalcem omogoča lažji dostop in kritično razmerje do gradiva.

Borut Uršič

ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM SKOZI STOLETJA

Stalna razstava Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani, odprta 18. aprila 1988

Slovenski šolski muzej v Ljubljani je ena tistih redkih starejših kulturnih ustanov, ki je bila ustanovljena že v prejšnjem stoletju. Kljub spoznanju u nujnosti njenega obstajanja in poslanstva, se je morala skoraj sto let boriti za primerno mesto. Za svojo 90-letnico je postavil Slovenski šolski muzej prvo stalno razstavo v lepo preurejenih prostorih dela nekdanjega uršulinskega samostana. Študijsko in muzeološko odlično pripravljena razstava *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja* I. del (do 1848. leta) opravičuje in ute-

meljuje smiselnost pridobitve za ta muzej na tako ugodnem mestu, v centru Ljubljane. Z novimi prostorskimi pridobitvami je dobil tudi veliko večje možnosti razstavljanja, kot jih je imel v utesnjenih prostorih na Poljanski cesti.

Stalno razstavo *Šolstvo na Slovenskem* je napovedovala že knjiga z istim naslovom, z letom izida 1987. Njena avtorja sta večletna višja kustosa muzeja Jože Ciperle in mag. Andrej Vovko. Skupaj s prevodi v angleščino, nemščino, italijanščino in madžarščino

V vaški šoli (z razstave *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja* I.)